

BÜCHEREIGESETZE II

Finnland 1961

Großbritannien 1964

Ungarn 1956

Mit Kommentaren

BIBLIOTHEKSDIENST / BEIHEFT 22

A finn közművelődési könyvtárak 1917-ig semmilyen állami támogatást nem kaptak, bár a finn parlament sokat fáradozott ennek érdekében. Az állami függetlenség kivívása után a parlament engedélyezte az első segélyeket, rendszeres állami hozzájárulás alapján, s ideiglenes Állami Könyvtárügyi Hivatalt állított fel ennek a hozzájárulásnak a felosztására, felhasználásának ellenőrzésére. Amikor 1928-ban megszületett a közművelődési könyvtári törvény, ezt a hivatalt állandó jellegű központtá szervezték át. Az 1928. évi törvény jelentősen elősegítette a közművelődési könyvtárak fejlődését, főként falun. Az ország közigazgatási beosztásának megfelelően hét könyvtári felügyelői állást szerveztek. Idővel megmutatkozott, hogy a törvény kedvezőtlen korlátozásokat is tartalmaz, elsősorban a városok számára. A háborús évek azonban megakadályozták a további haladást ezen a téren, így az új törvény elfogadására csak 1961-ben kerülhetett sor.

Az 1961. évi törvény kötelezte az államot, hogy a könyvtárak anyagi ellátásának tekintélyes részét vállalja magára. Finn sajtóság, hogy a községek kétszer olyan nagy arányú hozzájárulást kapnak, mint a városok (az előbbieket a 2/3-át, az utóbbiak pedig 1/3-át kapják meg könyvtári kiadásaiknak). A kórházi és hasonló könyvtárak kiadásainak 90 %-át fedezi az állam. Hozzájárul a könyvtári építkezésekhez is, ismét előnyben részesítve a falvakat. Lényeges haladás, hogy felső határt nem szabnak a segélynek. Az állam-

segély élvezése viszont bizonyos feltételekhez van kötve, amelyek az egységes könyvtári szabványok érvényesítését célozzák. - A nagyvonalú törvényhozás hatékonyságát némileg csökkenti az a tény, hogy a segélyek kiutalását takarékosági okokból bizonyos fokig korlátozza az állam: építési engedélyt például csak kevés tervre ad.

* Büchereigesetz gegeben in Helsinki am 3. Mai 1961.- Helle Kannila: Öffentliche Büchereien in Finnland, Kommentar. = Büchereigesetze 2, Hrsg. Deutscher Büchereiverband. Arbeitsstelle für das Büchereiwesen. (Bibliotheksdienst, Beiheft 22.) Berlin, 1967. 3-8. p. - A kommentár teljes szövegének (és a törvénynek) a fordítása a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban F 3980 számon, az eredeti mű a 2-2543/2 számon található.

Az új törvény kapcsán a közművelődésikönyvtári rendszer irányítását is új alapokra helyezték. Az Állami Könyvtári Központ addig meglehetősen önállóan működött, külön bizottság irányításával, bár a Közoktatásügyi Minisztériummal együttműködve; most viszont a közművelődési könyvtárak irányító szerve egyszerűen része a minisztériumnak.

A közművelődési könyvtárak ezáltal szoros kapcsolatba kerültek az iskolaüggyel és az iskolai könyvtárakkal. Szoros kapcsolatba kerültek emellett egyéb, államsegélyre támaszkodó szabad művelődési intézményekkel is.

Az állam közművelődési könyvtári tevékenységéért a fő felelősséget a minisztérium egyik főtisztviselője viseli. A gyakorlati felügyeletet továbbra is a hét könyvtári felügyelő látja el.

1961-ben a finn városokban és nagyközségekben 1,75 millió lakos élt, 1966-ban 2,1 millió. A falusi lakosság ugyanezen idő alatt 2,73 millióról 2,55 millióra csökkent. A városiasodási folyamat következtében 600-nál több falusi iskolát kellett tanulók hiányában bezárni, s megszűnt sok közművelődési könyvtár is, amely ezekben az iskolákban működött. A falusi kulturális szolgáltatásoknak ez a csökkenése komoly problémát jelent a könyvtárügy számára.

Minden községben van közművelődési könyvtár; számuk 1966 végén 3300 volt, tehát átlag 1400 lakosra jutott egy. Állományuk 1966-ban összesen 9 millió kötetre rugott, egy lakosra 1,9 kötet jutott.

Az 50-es években a legtöbb falusi könyvtár csak kölcsönzéssel foglalkozott. Az új közművelődési könyvtári törvény értelmében minden könyvtárban referenzrészleg is létesült, így a könyvtárhasználat jellege erősen megváltozott. 1961-1966 között azonban a kölcsönzési forgalom is lényegesen megnőtt, 15,6 millió (lakosonként 3,4) kötetről 21,3 millió (lakosonként 4,6) kötetre.

Az alábbiakban teljes szövegében közöljük az 1961. évi törvényt.

1. §

A közművelődési könyvtárügyet az Országos Iskolaügyi Hivatal irányítja és ellenőrzi.

2. §

A közművelődési könyvtárügy általános és alapvető kérdéseinek rendezése céljából az Országos Iskolaügyi Hivatal mellett elnökből és 12 tagból álló könyvtárügyi bizottság áll, tanácsadó és javaslattevő szervként. A bizottság tagjai a Közoktatásügyi Minisztériumot, az Országos Iskolaügyi Hivatalt, a városokat, mezővárosokat és községeket, a közművelődési és a tudományos könyvtárakat, a könyvtárosképzést, valamint a közművelődési könyvtárügy és a szabad népművelési munka terén működő, mindkét nyelvcsoporthoz tartozó szervezeteket képviselik.

3. §

Mindegyik helyhatóságnak joga van arra, hogy a törvények és rendeletek által megszabott keretek között maga szervezze meg közművelődési könyvtárügyét. Amennyiben a helyhatóság a jelen törvény szerinti anyagi hozzájárulást kap könyvtári kiadásaihoz, a közművelődési könyvtári munka irányítására könyvtári bizottsággal kell rendel-

keznie. A bizottságba a községi (városi) tanács tagjai négyévenként elnököt és legalább négy tagot küldenek. A község (város) közművelődési könyvtárügyét emellett rendelet is szabályozni fogja, amelyet az Országos Iskolaügyi Hivatal ad ki.

4. §

A helyi könyvtári munkát tájkönyvtárak egészítik ki és támogatják. Ezek körzeti központi könyvtári jelleget kapnak.

A tájkönyvtári feladatkört olyan községek (városok) könyvtárára ruháztatja - az illető község (város) beleegyezésével - az Államtanács, amelyek a könyvtári munkához állami támogatást kapnak.

5. §

Községek a tényleges és a 6. § értelmében jóváhagyott könyvtári kiadásaiak kétharmada, a mezővárosok és városok pedig a kiadásaiak egyharmada erejéig kapnak állami támogatást.

Rossz anyagi helyzetű vagy gyéren lakott területű községek az 1. bekezdésben megszabott támogatás mellett 10-25%-os kiegészítő támogatásban részesülhetnek, a Közoktatásügyi Minisztérium határozata alapján.

Amennyiben a község vagy községcsoport az államnak, a községcsoportnak vagy a községnek a tulajdonában lévő kórházban vagy hasonló gyógyintézetben közművelődési könyvtárat tart fenn, ezzel kapcsolatos, a 6. §-ban meghatározott kiadásainak 90 %-a erejéig kap államsegélyt.

6. §

Az államsegély kiszámításánál könyvtári kiadásnak minősül a szükséges könyvtári személyzet készpénzben kifizetett járandósága és a munkaadó által a járandóságok után fizetett családipótlék-hozzájárulás; az irodalom beszerzésére, kötésére és szállítására, mikrofilmek és mikrofilmleolvasó készülékek, oktatófilmek és egyéb audiovizuális eszközök beszerzésére és bérlésére fordított összegek; a berendezés, könyvtári felszerelés és irodaszerek, bibliobuszok és könyvesbárkák beszerzésére vagy javítására fordított összegek, nyomdai és hirdetési költségek, tűzbiztosítási költségek; amennyiben a könyvtár akizárólag számára fenntartott, rendeltetésének megfelelő bérelt szobában vagy helyiségekben helyezkedik el, ezeknek a bére; amennyiben a község (város) tulajdonában lévő épületben helyezkedik el, annak a fenntartási költségnek az összege, amelyet az Államtanács a tényleges átlagos költségek alapján a különböző könyvtári épületek és helyiségek számára évente megállapít; a könyvtári helyiség (helyiségek) fűtésének, világításának és takarításának költségei, az Államtanács által megállapított alapon.

7. §

Községek és mezővárosok könyvtár-épületeknek, valamint a jelen törvényben előírányzott, népiskolai épületekben elhelyezett közművelődési könyvtáraknak és olvasótermeknek a létesítésére, illetve általános tatarozására ugyanolyan mértékben kapnak államsegélyt és kölcsönt, mint a népiskolai épületek építésére, illetve általános tatarozására.

Városok a könyvtári épületek vagy helyiségek építésére, illetve általános tatarozására az Államtanács belátása szerint az összes költség 10-40 %-ának megfelelő államsegélyt kapnak; amennyiben a költségek az 5. bekezdésben jelzett szabványárakat meghaladják, e szabványár alapján számítják ki a segély összegét.

Az 1959. január 1. után létesült városok az 1. bekezdésben meghatározott célokra ugyanolyan mértékben kapnak államsegélyt és kölcsönt, mint a mezővárosok a népiskolai épületek építésére és tatarozására.

A városoknak, mezővárosoknak és községeknek akkor van joguk a jelen §-ban előírányzott építési segélyre és kölcsönre, ha az építkezéshez megkapták a Közoktatásügyi Minisztérium engedélyét. Általános tatarozáshoz és 1 millió márkán aluli szabványköltségű építkezéshez azonban nincs szükség erre az engedélyre.

Az Államtanács évente megállapítja az általános irányelveket, amelyek alapján az Országos Iskolaügyi Hivatal a tervrajzokat és kivitelezési előírásokat jóváhagyja s a jelen § alkalmazásához szükséges szabványárakat rögzíti.

8. §

Az évi államsegély élvezésének feltétele,

1. hogy a közművelődési könyvtárak használatáért a község (város) lakosságtól semmiféle térítést ne szedjenek;

2. hogy a könyvtárak rendeltetésüknek megfelelő helyiségekben működjenek, és rendelkezzenek a szükséges berendezéssel, könyvtári felszereléssel;

3. hogy könyvvállományuk mennyiségileg megfeleljen a község (város) nagysága, lakosságának jellege és nyelvi összetétele szerinti szükségleteknek, s hogy az állományt minden évben kiegészítsék;

4. hogy nyitvatartásuk az Országos Iskolaügyi Hivatal utasításaihoz igazodjék;

5. hogy az ügyvitelükben részt vevő dolgozók rendelkezzenek az előírt képzettséggel, s hogy a rendeletileg részletesen meghatározott státusok be legyenek töltve, végül

6. hogy előző évi munkájukról jelentést készítsenek és kívánatra egyéb, felügyeletükhöz szükséges, rendeletileg előírt felvilágosítást is megadjanak.

9. §

Olyan községek (városok), amelyek könyvtára tájkönyvtár, a fent meghatározott hozzájáruláson túl, rendeletileg közelebből meghatározandó feltételek között, évi 3 millió márká államsegélyt kapnak. Ezenkívül évi 10 márkát kapnak a tájkönyvtár körzetének minden lakosa után; a könyvtár székhelyének lakossága nem számít bele ebbe a számba.

10. §

Finn állampolgárok, valamint belöldi testületek és alapítványok az állami költségvetés erre fenntartott ro-

vataiból a Közoktatásügyi Minisztérium belátása szerint államsegélyt kaphatnak a magánerőből fenntartott, kórházban, gyógyintézetben, aggmenházban és gyermekotthonban, munkahelyen, vete-ránotthonban, hajón, világítótoronyban és hasonló helyeken működő könyvtárak fenntartásához - azzal a feltétellel, hogy a könyvtár működtetésében követik az Országos Iskolaügyi Hivatal általános utasításait.

12. §

Az Állami Könyvtárügyi Hivatal tisztviselői és alkalmazottai az Országos Iskolaügyi Hivatal megfelelő szerveihez kerülnek át.

13. §

A jelen törvény alkalmazására vonatkozó részletes előírások rendeleti uton jelennek meg.

14. §

A jelen törvény 1962. április 1-én lép életbe. Az 5. § szerinti államsegélyt azonban erre az évre már a jelen törvénynek megfelelően állapítják meg. Ezáltal az 1928. április 20-i (131/28.sz. közművelődési könyvtári törvény módosított fogalmazása érvényét veszti.